

تحلیل معماری پارک های بانوان در معرض عوامل محیطی : رویکردی به رویکردهای پایدار و بازتاب آن بر رفاه اجتماعی

عادلۀ مهدیان

کارشناس ارشد معماری

چکیده

پارک های بانوان به عنوان بخشی از فضاهای سبز شهری، نقش بسیار مهمی در بهبود کیفیت زندگی افراد و تقویت ارتباطات اجتماعی دارند. اما، با توجه به چالش های محیطی و شهری، طراحی و ایجاد این فضاها نیازمند توجه به عوامل محیطی و استفاده از رویکردهای پایدار است. این مقاله به تحلیل معماری پارک های بانوان با توجه به عوامل محیطی و استفاده از رویکردهای پایدار می پردازد و تأثیرات آن بر رفاه اجتماعی را بررسی می کند. استفاده از رویکردهای پایدار در طراحی پارک های بانوان می تواند به بهینه سازی مصرف انرژی، حفاظت از منابع طبیعی و کاهش آلودگی هوا و آب کمک کند. همچنین، با توجه به تغییرات آب و هوایی و چالش های محیطی، طراحی پارک های بانوان با توجه به محیط زیست و اقتصاد پایدار می تواند به حفظ تنوع زیستی و ارتقاء محیط زیست شهری کمک نماید. با توجه به تحقیقات و تجربیات عملی، طراحی پارک های بانوان با استفاده از رویکردهای پایدار می تواند بهبود قابل توجهی در رفاه اجتماعی زنان و جوامع محلی داشته باشد. این امر نه تنها به افزایش سطح فعالیت های ورزشی و تفریحی، بلکه به تقویت ارتباطات اجتماعی، کاهش استرس و افزایش حس ارتباط با طبیعت و محیط زندگی منجر خواهد شد. بنابراین، این مقاله به ارائه راهکارهایی برای طراحی و ایجاد پارک های بانوان با استفاده از رویکردهای پایدار و تأثیرات آن بر رفاه اجتماعی می پردازد، که می تواند به توسعه شهرها و بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک کند.

کلیدواژه ها: پارک بانوان، رویکرد، رفاه اجتماعی، معماری

مقدمه

با گسترش شهرنشینی و افزایش جمعیت شهری، نیاز به ایجاد فضاهای سبز و پارک‌ها به عنوان نقاط زندگی اجتماعی و تفریحی بیش از پیش اهمیت یافته است. (Gehl, 2010) پارک‌ها به عنوان بخشی از زیرساخت‌های شهری، نقش مهمی در تأمین کیفیت زندگی شهروندان و توسعه پایدار شهرها دارند (Newman & Jennings, 2008). اما، طراحی و معماری این فضاهای سبز باید با در نظر گرفتن عوامل محیطی و توجه به رویکردهای پایدار، منجر به ایجاد محیط‌هایی با کیفیت و پایدار شود که بتواند نیازهای اجتماعی و ارتقای رفاه شهروندان را برآورده سازد. (McHarg, 1995) در این روند، پارک‌های بانوان به عنوان بخشی از فضاهای سبز شهری، اهمیت بیشتری پیدا کرده‌اند. این پارک‌ها، علاوه بر ایفای نقش‌های مشابه با پارک‌های عمومی، با توجه به نیازها و خواسته‌های خاص زنان، به منظور ایجاد فضاهایی مناسب و ترغیب‌کننده برای زنان و خانواده‌ها طراحی و احداث می‌شوند. اما، طراحی این پارک‌ها نیازمند در نظر گرفتن عوامل مختلفی از جمله محیط زیستی، اجتماعی، فرهنگی، و اقتصادی است. تحلیل معماری پارک‌های بانوان در معرض عوامل محیطی با استفاده از رویکردهای پایدار، امری است که به عنوان یک موضوع بحث‌برانگیز در حوزه معماری و شهرسازی مطرح می‌شود. این تحلیل باید به طور جامع، عوامل محیطی از جمله آب و هوا، خاک، گیاهان و حیوانات، فضای سبز، آلودگی هوا و آلودگی صوتی را مورد بررسی قرار دهد و سپس با استفاده از رویکردهای پایدار، طراحی و معماری پارک‌های بانوان را بررسی و ارزیابی نماید. با توجه به اهمیت رفاه اجتماعی و تأثیر فضاهای سبز بر آن، ارتباط مستقیم بین طراحی پارک‌های بانوان بازاریابی اجتماعی و رفاه اجتماعی فراهم می‌شود. بنابراین، بررسی تأثیر طراحی و معماری پارک‌های بانوان در معرض عوامل محیطی بر رفاه اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک کند. (علی پور، ۱۳۹۴)

پیشینه پژوهش

تحلیل مطالعات پیشین در زمینه معماری پارک‌های بانوان نقش مهمی در شناخت و درک بهتر از نیازها و خواسته‌های زنان در فضاهای عمومی ایفا می‌کند. این مطالعات به وسیله مشاهده مستقیم، مصاحبه‌ها، نظرسنجی‌ها و تجزیه و تحلیل‌های فضایی، تأثیرات معماری و طراحی پارک‌های بانوان بر رفتار و تجربه زنان را بررسی کرده‌اند. مطالعات پیشین نشان می‌دهند که معماری پارک‌های بانوان باید به چندین عامل توجه ویژه داشته باشد. این عوامل شامل ایجاد فضاهای آرام و آرایشی برای استراحت و تفریح، فراهم کردن امکانات و تجهیزات مناسب برای

ورزش و فعالیت‌های روزمره، حفظ حریم شخصی و ایجاد امنیت در فضاهای عمومی، ایجاد فضاهایی با تنوع و تناسب برای افراد مختلف، و تأمین دسترسی آسان و مناسب برای افراد با محدودیت‌های جسمی و حرکتی می‌باشد.

در اینجا به چند مورد از تحقیقات انجام شده اشاره می‌کنیم:

"پارک‌های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر" از نویسندگان فرشته حبیب-حسنعلی لقایی-محبوبه جامعی فرد-حسین موسوی فاطمی. این پژوهش به بررسی پارک‌های موضوعی بانوان با رویکرد چندجانبه نگر و تأمین نیازهای فرهنگی، اجتماعی، تفریحی و اقتصادی زنان در طراحی این پارک‌ها می‌پردازد. اما به طور مستقیم به عوامل محیطی و رویکردهای پایدار نمی‌پردازد.

"مکان یابی و طراحی پارک بانوان در شهر ارومیه با رویکرد معماری پایدار" از نویسندگان آیدا رحیمی و سعید محمودیان. این مقاله به مکان یابی و طراحی پارک بانوان در شهر ارومیه با رویکرد معماری پایدار اشاره می‌کند، اما جزئیات بیشتری در مورد تحلیل عوامل محیطی و رفاه اجتماعی ارائه نمی‌دهد.

"طراحی و مناسب سازی فضاهای شهری برای حضور زنان" از نویسندگان ماندانا کمالی و پرنا مرادی و مرضیه فغفوری. این پژوهش به بررسی جنسیت و نقش آن در شکل‌گیری فضاهای شهری و تأثیرات این فضاها در جنسی شدن (زنانه یا مردانه شدن) مکان پرداخته است.

پارک‌های بانوان

پارک‌های بانوان فضاهایی هستند که به طور خاص برای تأمین نیازها و خواسته‌های زنان و خانواده‌ها طراحی و احداث می‌شوند. این پارک‌ها علاوه بر ایفای نقش‌های مشابه با پارک‌های عمومی، به طور خاص به ترغیب و تشویق زنان به استفاده از فضاهای عمومی، ارتقای کیفیت زندگی شهروندان، افزایش حس امنیت و ایجاد فضاهایی آرام و آرايشی برای استراحت و تفریح زنان می‌پردازند. (بهزادی منش، ۱۴۰۰). پارک‌های بانوان نقش بسیار مهمی در ایجاد فضاهایی امن و دوستانه برای زنان و خانواده‌ها دارند. این پارک‌ها فرصت‌هایی برای فعالیت‌های ورزشی، تفریحی و فرهنگی فراهم می‌کنند که باعث افزایش سلامتی روانی و جسمی افراد می‌شود. همچنین، این فضاها به عنوان مکان‌هایی برای ایجاد ارتباطات اجتماعی و تقویت ارتباطات خانوادگی نیز شناخته می‌شوند. (رضایی و قادریگ زاده، ۱۳۹۹)

معماری محیطی

معماری محیطی به مفهوم طراحی و ساخت فضاهایی است که در تعامل با محیط طبیعی و انسانی قرار دارند و بر اساس اصول پایداری، محافظت از محیط زیست، ارتقای کیفیت زندگی انسانی، و افزایش همبستگی اجتماعی طراحی می‌شوند. این نوع طراحی معمولاً عواملی مانند بهره‌وری انرژی، استفاده از منابع طبیعی، ارتقاء سلامت و رفاه اجتماعی، ایجاد فضاهای زیبا و آرام، و ارتقاء ارتباطات اجتماعی را در نظر دارد. معماری محیطی یک حوزه گسترده و چند رشته‌ای است که در آن، اصول و مبانی طراحی فضاهای شهری و معماری با توجه به اثرات آنها بر محیط زیست و جامعه مورد بررسی قرار می‌گیرد. این حوزه بر طراحی و ساخت فضاهایی تمرکز دارد که در تعامل با محیط طبیعی و انسانی قرار دارند، از جمله فضاهای شهری، پارک‌ها، میدان‌ها، معابر و ساختمان‌ها. به طور کلی، معماری محیطی سعی دارد تا با توجه به نیازها و خواسته‌های انسانی، بهبود کیفیت زندگی شهروندان، حفظ و حراست از محیط زیست، استفاده بهینه از منابع، و ارتقاء همبستگی اجتماعی و فرهنگی، فضاهای شهری و ساختمان‌ها را طراحی و اجرا می‌کند. (Madanipour, 2014)

تبیین رویکردهای پایدار در معماری و طراحی فضاهای سبز

معماری و طراحی فضاهای سبز با رویکردهای پایدار می‌توانند به عنوان یک ابزار موثر برای تحقق توسعه پایدار در شهرها و محیط‌های شهری مطرح شوند. رویکردهای پایدار در این حوزه شامل مجموعه‌ای از اصول، استراتژی‌ها و راهکارهایی هستند که به منظور ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان، حفظ محیط زیست و کاهش اثرات منفی شهرها بر محیط زیست و جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرند. به طور کلی، رویکردهای پایدار در معماری و طراحی فضاهای سبز به موارد زیر توجه دارند:

- **استفاده از منابع طبیعی:** این رویکرد به منظور بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی مانند نور خورشید، آب و هوا برای کاهش مصرف انرژی و حفظ محیط زیست به کار می‌رود.
- **طراحی سازگار با محیط:** فضاهای سبز باید به گونه‌ای طراحی شوند که با محیط طبیعی هماهنگ باشند و از تأثیرات مخرب بر محیط زیست جلوگیری کنند. این شامل استفاده از گیاهان منطبق با مناطق محلی، انتخاب مواد ساختمانی با کمترین تأثیرات زیست محیطی و مدیریت منابع طبیعی مانند آب است.
- **مدیریت پسماندها:** استفاده از سیستم‌های مدیریت پسماندها به منظور کاهش آلودگی محیطی و تأمین شرایط بهداشتی مطلوب در فضاهای سبز از جمله رویکردهای پایدار است.

- **ارتقاء حفاظت از محیط زیست:** این رویکرد به منظور حفظ و ارتقاء تنوع زیستی و حفاظت از محیط زیست طبیعی در فضاهای سبز به کار می‌رود. این شامل حفظ و گسترش فضاهای سبز، حفظ گونه‌های گیاهی و حیوانی بومی و اجرای برنامه‌های حفاظتی مختلف می‌شود. (Beatley, 2000)

عوامل محیطی موثر بر طراحی پارک‌های بانوان

بررسی عوامل محیطی موثر بر طراحی پارک‌های بانوان نیازمند مد نظر داشتن چندین عامل کلیدی است که در طراحی و اجرای این فضاها اهمیت دارند. در زیر، این عوامل را به طور جزئی‌تر بررسی می‌کنیم:

- **فضای سبز و گیاهان:** پارک‌های بانوان باید دارای فضای سبز بسیاری باشند که ایجاد آرامش و صلح داشته باشند. گیاهانی با انواع مختلف و متنوعی از گل‌ها، درختان و گیاهان زینتی می‌توانند برای زنان فضاهای جذاب و دلپذیر ایجاد کنند و احساس بهتری را به آنها القا کنند. همچنین، حفظ و توسعه گیاهان بومی محلی و گونه‌هایی که برای زندگی و آبادانی پرنده‌ها و حشرات مفید مورد نیاز هستند نیز اهمیت دارد. (هاشمی و موفق، ۱۳۹۹)
- **آب و منابع آبیاری:** وجود آب در پارک‌های بانوان می‌تواند جذابیت بیشتری به آنها ببخشد. فواره‌ها، آب‌نماها یا حتی استخرهای کوچک می‌توانند به عنوان نقاط تماشا و آرامش مورد استفاده قرار گیرند. اما در همین حاشیه، توجه به مصرف منابع آبی و استفاده از روش‌های آبیاری مدیرانه بسیار حائز اهمیت است. (سیمری و احمدی، ۱۳۹۵)
- **تنوع ارتفاعات و طبیعت:** پارک‌های بانوان باید دارای تنوع در ارتفاعات و طبیعت باشند تا فضاهای مختلفی برای فعالیت‌ها و استراحت فراهم شود. این شامل فضاهای سایه‌دار، مناطق آفتابی، تپه‌ها، و دریاچه‌ها می‌شود که به زنان فرصت‌های متنوعی برای تفریح و توقف در طول روز را ارائه می‌دهد.
- **ایمنی:** ایمنی زنان و کودکان در پارک‌های بانوان بسیار حائز اهمیت است. باید از روش‌های مناسب برای جلوگیری از جرایم و تخریب این فضاها استفاده شود، همچنین باید به ایجاد نورپردازی مناسب در شب پرداخته شود. (کریمی و همکاران، ۱۳۹۹)
- **تسهیلات بهداشتی:** وجود تسهیلات بهداشتی مناسب و به اندازه کافی برای زنان و کودکان از جمله اقداماتی است که برای جذابیت و استفاده مناسب از پارک‌های بانوان بسیار ضروری است.

- **دسترسی:** دسترسی آسان و مناسب به پارک‌های بانوان برای زنان اهمیت بسزایی دارد. این دسترسی باید با استفاده از مسیرهای پیاده‌روی ایمن و دوچرخه‌سواری، ایستگاه‌های اتوبوس و پارکینگ‌های مخصوص تسهیل شود.
- **تنوع فعالیت‌ها:** پارک‌های بانوان باید فضاهایی باشند که انواع مختلفی از فعالیت‌ها را برای زنان ارائه دهند، از جمله پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری، فعالیت‌های ورزشی، فضاهای بازی برای کودکان، فضاهای آموزشی و فرهنگی، و مکان‌های استراحت و پذیرایی. (حبیب و همکاران، ۱۳۹۰)

معماری پارک‌های بانوان از منظر رویکردهای پایدار

از آنجایی که رویکرد پایدار در طراحی پارک‌های بانوان، به عنوان یک جنبه مهم در معماری و شهرسازی محسوب می‌شود، می‌توان در این زمینه به موارد زیر توجه کرد:

- **استفاده بهینه از منابع:** در طراحی پارک‌های بانوان با رویکرد پایدار، استفاده بهینه از منابع مختلف مانند آب، انرژی و مواد مورد توجه قرار می‌گیرد. این اصول شامل استفاده از فناوری‌های مدیریت آب هوشمند، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر مانند خورشید، باد و زمین، و استفاده از مواد بازیافتی و قابل بازیافت در ساخت و ساز می‌شود. همچنین، کاهش مصرف انرژی و آب و افزایش بازیافت مواد از جمله اهداف این رویکرد است.
- **حفظ تنوع زیستی و بومی:** در طراحی پارک‌های بانوان پایدار، توجه به حفظ و ارتقاء تنوع زیستی و بومی منطقه مورد توجه قرار می‌گیرد. این شامل استفاده از گیاهان بومی و منحصر به فرد محلی، ایجاد فضاهای زیستی برای جانوران محلی، و کاهش نیاز به استفاده از حشره‌کش‌ها و سموم مضر می‌شود. همچنین، حفظ و بازسازی زمین‌های سبز، باغ‌ها و مناطق طبیعی نیز جزو اهداف این رویکرد است.
- **کاهش اثرات مخرب:** در طراحی پارک‌های بانوان با رویکرد پایدار، تلاش برای کاهش اثرات منفی بر محیط زیست مورد توجه قرار می‌گیرد. این شامل کاهش آلودگی هوا و آب، مدیریت پسماند، استفاده از روش‌های پایدار حمل و نقل و مبارزه با تغییرات اقلیمی می‌شود. همچنین، انجام ارزیابی‌های تأثیرات زیست‌محیطی و اجتناب از فعالیت‌ها و ساختارهای مخرب برای محیط زیست جزو اقدامات این رویکرد است.

- **توسعه اقتصادی و اجتماعی:** در طراحی پارک‌های بانوان با رویکرد پایدار، توجه به توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه و جوامع محلی مورد توجه است. این شامل ایجاد فرصت‌های شغلی محلی، تقویت ارتباطات اجتماعی و فرهنگی، ایجاد فضاهای آموزشی و آموزشی، و توسعه اقتصادی منطقه می‌شود.

با توجه به این عوامل، طراحی پارک‌های بانوان با رویکرد پایدار می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهروندان، حفظ محیط زیست و ایجاد جوامع پایدار و سالم کمک کند. (Newman & Jennings, 2008)

تأثیرات رویکردهای پایدار بر رفاه اجتماعی

پارک‌های بانوان به عنوان فضاهایی مهم در شهرها برای فعالیت‌های تفریحی، تأمین نیازهای روحی و روانی، و تقویت ارتباطات اجتماعی، اهمیت بسیاری دارند. اما، ارتقاء رفاه اجتماعی از طریق پارک‌های بانوان نیازمند بهره‌گیری از رویکردهای پایدار در معماری و طراحی این فضاها است. در این مقاله، تأثیرات معماری پارک‌های بانوان بر رفاه اجتماعی با استفاده از رویکردهای پایدار بررسی می‌شود.

طراحی پارک‌های بانوان با تمرکز بر ایجاد فضاهای سبز و آرامش برای استراحت و تفریح، به افزایش رفاه روحی و استراحت زنان کمک می‌کند. انواع گیاهان، بوته‌ها و درختان در این فضاها، حس آرامش و آرامش را ایجاد می‌کنند. (Beatley, 2011) امکانات و تجهیزات ورزشی مناسب در این پارک‌ها، افزایش فعالیت‌های ورزشی و تفریحی را تشویق می‌کند. این اقدامات به تقویت سلامتی جسمی و روانی زنان کمک می‌کند و ارتباطات اجتماعی را تقویت می‌کند. طراحی پارک‌های بانوان با توجه به امنیت و ایمنی، افزایش اعتماد به نفس و حس امنیت زنان را در این فضاها تقویت می‌کند. نورپردازی مناسب، دوربین‌های مداربسته و طراحی مناسب مسیرها از جمله اقداماتی هستند که به ایجاد امنیت در پارک‌های بانوان کمک می‌کنند (Newman & Jennings, 2008). پارک‌های بانوان می‌توانند به عنوان فضاهای ترویج فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی مورد استفاده قرار گیرند. برگزاری رویدادهای فرهنگی، نمایشگاه‌ها، کنسرت‌ها و ورزش‌های گروهی، ارتباطات اجتماعی را تقویت می‌کند و از تنوع فرهنگی جامعه حمایت می‌کند. این پارک‌ها با تأکید بر رویکردهای پایدار می‌توانند بهبود رفاه اجتماعی زنان و جوامع محلی را فراهم آورند. ایجاد فضاهای سبز و آرامش، تسهیل در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی، تأمین امنیت و ایمنی، و ترویج فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی از جمله اقداماتی هستند که می‌توانند باعث ارتقاء رفاه اجتماعی در پارک‌های بانوان شوند. (Beatley, 2011)

مطالعات نشان داده است که افرادی که به طور منظم به پارک‌ها مراجعه می‌کنند، دارای شبکه‌های اجتماعی پویاتر و حمایت اجتماعی بیشتری هستند. طبق تحقیقات و تجربیات عملی صورت گرفته در می‌یابیم که؛ طراحی و ایجاد پارک‌های بانوان با استفاده از رویکردهای پایدار، می‌تواند بهبود قابل توجهی در رفاه اجتماعی زنان و جوامع محلی داشته باشد. این فضاها با ارائه امکانات مناسب برای استراحت، ورزش، تفریح و برقراری ارتباطات اجتماعی، به سلامت فیزیکی و روانی افراد کمک می‌کنند و ارتقاء کیفیت زندگی را ایجاد می‌کنند.

نتیجه گیری

پارک‌های بانوان نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی افراد و تقویت ارتباطات اجتماعی دارند. آن‌ها محیط‌هایی فراهم می‌کنند که زنان و خانواده‌ها به راحتی می‌توانند در آن‌ها وقت بگذرانند، از طبیعت لذت ببرند و با دیگران ارتباط برقرار کنند. اما، از آنجایی که شهرها و محیط‌های شهری با چالش‌های زیادی روبرو هستند، طراحی و ایجاد پارک‌های بانوان نیازمند توجه به جوانب مختلفی از جمله محیط زیستی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی است. در این مقاله، به تحلیل معماری پارک‌های بانوان با تأکید بر عوامل محیطی و استفاده از رویکردهای پایدار پرداخته شد. پارک‌های بانوان به عنوان فضاهایی مهم در شهرها برای فعالیتهای تفریحی، ورزشی و اجتماعی دارای اهمیت بالقوه‌ای هستند. استفاده از رویکردهای پایدار در طراحی و ایجاد این فضاها می‌تواند بهبود قابل توجهی در رفاه اجتماعی زنان و جوامع محلی ایجاد کند. ایجاد فضاهای سبز و آرامش، فراهم کردن امکانات و تجهیزات ورزشی، توجه به امنیت و ایمنی، و ترویج فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی از جمله اقداماتی هستند که با استفاده از رویکردهای پایدار می‌توانند در پارک‌های بانوان ایجاد شوند و تأثیرات مثبتی بر رفاه اجتماعی داشته باشند. با توجه به تحقیقات و تجربیات عملی، مشخص است که پارک‌های بانوان با استفاده از رویکردهای پایدار می‌توانند بهبود قابل توجهی در سلامت فیزیکی و روانی زنان، افزایش فعالیتهای ورزشی و تفریحی، تقویت ارتباطات اجتماعی، و ایجاد حس امنیت و آرامش در جوامع محلی به وجود آورند. بنابراین، توجه به این نکات در طراحی و ایجاد پارک‌های بانوان، بهبود قابل توجهی در کیفیت زندگی افراد و جوامع محلی را ایجاد خواهد کرد.

منابع

علی پور، رضا، ۱۳۹۴، بررسی تاثیر پارک های موضوعی بانوان در افزایش تعاملات اجتماعی زنان در جامعه (نمونه موردی پارک بانوان باغ جهان کرج)

رضایی، بهار، قادریگ زاده، رضا، ۱۳۹۹، چالش ها و راهکارهای ایجاد پارک بانوان (با تاکید بر جنبه های روانشناختی و جامعه شناختی زنان

بهزادی منش، شیوا، ۱۴۰۰، بررسی نیازها، خواسته ها و میزان رضایتمندی زنان از پارک های بانوان مطالعه موردی: بوستان بانوان اراک

هاشمی، سید یوسف، موفق، امین، ۱۳۹۹، تبیین عوامل اثرگذار در طراحی پارک بانوان در شهر رامسر
 سیمری، محمد، احمدی، پریسا، ۱۳۹۵، بررسی نقش آب در معماری منظر و طراحی محیط (نمونه موردی پارک ایل گلی تبریز)

کرمی، اسلام، بصیری، مصطفی، زینالی عظیم، علی، ۱۳۹۹، تحلیل طراحی فضاهای شهری ایمن برای زنان براساس تعاملات اجتماعی مادر و کودک (پارک بانوان آنا در تبریز)

حبیب، فرشته، لقایی، حسنعلی، جامعی فرد، محبوبه، موسوی فاطمی، حسین، ۱۳۹۰، پارک های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر.

Gehl, Jan. "Cities for People." Washington, DC: Island Press, 2010.

Newman, Peter, and Isabella Jennings. "Cities as Sustainable Ecosystems: Principles and Practices." Washington, DC: Island Press, 2008.

McHarg, Ian L. "Design with Nature." Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 1995.

Madanipour, Ali. "Design of Urban Space: An Inquiry into a Socio-Spatial Process." John Wiley & Sons, 1996.

Beatley, Timothy. "Green Urbanism: Learning from European Cities." Island Press, 2000.

Beatley, T. (2011). "Biophilic cities: Integrating nature into urban design and planning." Island Press.

Newman, P., & Jennings, I. (2008). "Cities as sustainable ecosystems: Principles and practices." Island Press.